

CILVĒKS • VALSTS • LIKUMS

Covid-19 kā nepārvaramas varas apstākļi līgumattiecībās

FOTO: Freepik

https://lvportals.lv/viedokli/314305-covid-19-ka-neparvaramas-varas-apstaklis-ligumattiecibas-2020?fbclid=IwAR3rTL9WwTLBPIOCac_LbT42WCA688mVp5iDrJPfn496uoW4LA2BLkGvCrk

Nu jau ikviens ir pamanījis jaunās vīrus slimības Covid-19 izplatību pasaulē. Marta sākumā pirmie saslimšanas gadījumi konstatēti arī Latvijā, un to skaits diemžēl pieaug ar katru dienu. Pasaules Veselības organizācija 2020. gada 11. martā konstatēja, ka vīrusa izplatība jau uzskatāma par pandēmiju. Reaģējot uz satraucošo notikumu attīstību, Ministru kabinets 2020. gada 12. martā izsludināja ārkārtējo situāciju.

Ar ko šajā sakarā jāreķinās līgumu slēdzējiem, un vai Covid-19 izplatība ir uzskatāma par *force majeure* (nepārvaramu varu)?

ĪSUMĀ

- Covid-19 konstatēšanas fakts pats par sevi valstī vai citā administratīvajā teritorijā nav pamats atsaucei uz nepārvaramu varu.
- Darījuma pusēm vēlams līgumā iekļaut konkrētu nepārvaramas varas definīciju, kura pielāgota līguma veidam un nozarei. Līgumā var paredzēt arī tiesības atkāpties no līguma vīrusa epidēmijas gadījumā.
- Par nepārvaramas varas apstākļiem var tikt atzīta valdības izsludināta ārkārtējā situācija un ar to saistītie ierobežojumi konkrētā teritorijā.

Kas ir nepārvarama vara, un kāpēc tās izpratne ir būtiska?

Nepārvaramas varas jēdziens [Civillikumā](#) sastopams vairākkārt. Svarīgākais, ka nepārvaramas varas iestāšanās atzīstama par zaudējumu atlīdzības prasījumu izslēdzošu apstākli. Vienīgais izņēmums pieļaujams, ja kāda līguma puse no brīvas gribas ir uzņēmusies atbildību par šādu risku.

Augstākā tiesa skaidro, ka nepārvaramas varas apstākļi sastāv no četriem elementiem:

- notikums, no kura nav iespējams izvairīties un kura sekas nav iespējams pārvarēt;
- saprātīga persona līguma noslēgšanas brīdī notikumu nevarēja paredzēt;
- notikums nav noticis puses vai tās kontrolē esošas personas rīcības dēļ;
- notikums saistību izpildi padara ne tikai apgrūtināšu, bet arī neiespējamu.

Īpaši ir uzsvērts pēdējais priekšnoteikums – saistību izpilde ir pilnīgi neiespējama. Ir jānošķir objektīva neiespējamība no subjektīvas neiespējamības. Ja iestājas visi pārējie priekšnoteikumi, bet saistību izpilde, kaut ļoti apgrūtināta, tomēr teorētiski ir iespējama, tad tā vairs nav nepārvarama vara. Piemēram, no Augstākās tiesas atziņām izriet, ka ekonomiskā krīze nav uzskatāma par nepārvaramu varu – lai arī saistību izpilde kļuvusi apgrūtināta, nav radušies šķēršļi, kas to padarītu neiespējamu.

Kad Covid-19 NEVAR būt pamats līguma izbeigšanai bez zaudējumu atlīdzības pienākuma?

Līdzīgi kā secināts gadījumā ar ekonomisko krīzi, arī Covid-19 izplatību nevar uzskatīt par apstākli, kas saistību izpildi padarītu neiespējamu. Proti, aplūkojot situāciju globāli, saimnieciskā darbība joprojām tiek veikta arī vīrusa skartajās zonās. Gadījumos, kad Covid-19 izplatība var radīt apdraudējumu, saistību izpildi joprojām ir iespējams veikt, ievērojot nepieciešamos drošības pasākumus.

Ievērot sanitāri higiēniskās prasības ir ikvienas personas pienākums, par kura nepildīšanu iespējama saukšana pie administratīvās vai pat kriminālās atbildības, ja šāda rīcība izraisījusi epidēmiju.

Kad Covid-19 VAR būt pamats līguma izbeigšanai bez zaudējumu atlīdzības pienākuma?

Vīrusa izplatīšanās tomēr var tikt izskatīta par nepārvaramas varas apstākļiem, ja līguma saistību izpildi objektīvi neiespējamu padara vīrusa izplatības ierobežošanas un risku mazināšanas pasākumi, piemēram, karantīna vai robežas slēgšana.

Šajā kontekstā uzmanība jāpievērš 12. martā izdotā [Ministru kabineta rīkojuma Nr. 103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”](#) saturam. Rīkojumā noteiktas vairākas pulcēšanās, pārvietošanās un saimnieciskās darbības veikšanas kārtības izmaiņas un ierobežojumi. Jāuzsver, ka ne visi rīkojuma punkti uzskatāmi par obligātiem, bet ir rekomendācijas. Atkarībā no darījuma rakstura par nepārvaramu varu var tikt atzīti, piemēram, rīkojumā paredzētie sabiedrisko pasākumu ierobežojumi vai pārvietošanās ierobežojumi, atgriežoties no “sarkanajā sarakstā” iekļautajām valstīm.

Šāda interpretācija ir saskaņā gan ar Latvijas tiesību zinātņu literatūrā paustajām atziņām, gan ar kārtību, kādā šobrīd saimnieciskā darbība tiek organizēta Covid-19 skartajos reģionos Ķīnā un Itālijā. Proti, Hubei provinces, kura uzskatāma par Covid-19 epicentru, Augstākā tiesa norādījusi, ka valdības organizētie Covid-19 prevencijas pasākumi ir atzīstami par nepārvaramas varas apstākļiem.

Tāpat atbilstoši līgumu brīvības principam vērā ņemamas katrā līgumā ietvertās nepārvaramas varas definīcijas, kuras pielāgotas līguma veidam un nozarei. Ja līguma ietvaros puses ir vienojušās, ka, piemēram, epidēmija vai ārkārtējā situācija valstī ir atzīstama par nepārvaramu

varu, šāda atruna ir saistoša. Dažādi notikumi katras nozares darbību un darījumu izpildi var ietekmēt atšķirīgi, radot lielāku vai mazāku apgrūtinājumu saistību izpildei vai neradot apgrūtinājumu nemaz.